

ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญา และผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาประเทศ

ดร.กรรธรรม สติกรกุล
กรมวิทยาศาสตร์บริการ
korntham@cscsoms.com
0-2201-7323

“ที่สำคัญยิ่งกว่า
คือการบริหารจัดการ
ทรัพย์สินทางปัญญา
ของประเทศ
ให้มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล
เพื่อให้เกิดประโยชน์
ต่อประเทศชาติสูงสุด
ทั้งในทางเศรษฐกิจ
และสังคม
ให้ประเทศได้พัฒนา
ขีดความสามารถ
ทางการแข่งขัน
อย่างยั่งยืน “

เมื่อพูดถึงปัญหาทางด้านทรัพย์สินทาง
ปัญญาสำหรับประเทศไทย ก็มักจะนึกถึงเรื่องของ
ปัญหาการละเมิดสิทธิทางกฎหมาย โดยเฉพาะใน
เรื่องของการลอกเลียนแบบสินค้า brand name
หรือในเรื่องของการละเมิดลิขสิทธิ์ software ของ
ต่างประเทศ จนทำให้ต่างประเทศมักจะหยิบยก
ปัญหานี้ขึ้นมาเป็นเงื่อนไขในการเจรจาต่อรองทาง
การค้า เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันว่ากฎหมาย
ทรัพย์สินทางปัญญานี้จะเป็นการเอื้อประโยชน์
ให้แก่ต่างชาติ ในขณะที่เมื่อเกิดปัญหาการละเมิด
สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของคนไทยที่จด
ทะเบียนสิทธิบัตรในต่างประเทศ ไม่สามารถ
ฟ้องร้องเอาความเพื่อปกป้องสิทธิได้ เพราะ
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางกฎหมายใน
ต่างประเทศนั้นแพงมากจนผู้ทรงสิทธิไม่มีกำลัง
ทรัพย์พอที่จะดำเนินการ จึงปล่อยให้ผลประโยชน์ที่
คาดว่าจะได้รับจากผลงานประดิษฐ์คิดค้น ต้องตก
อยู่กับบุคคลอื่นอย่างน่าเสียดาย

ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาไม่เพียงแต่มี
ขอบเขตตามที่กล่าวข้างต้น และมีใช่เพียงแค่ตามที่
บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร หรือ
พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ หรือในตบทกฎหมายอื่นๆ
ที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิจากทรัพย์สินทาง
ปัญญาเท่านั้น แต่ที่สำคัญยิ่งกว่า คือการบริหาร
จัดการทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศให้มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อประเทศชาติสูงสุด ทั้งในทางเศรษฐกิจ
และสังคม ให้ประเทศได้พัฒนาขีดความสามารถ
ทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการ
ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้เกิดทรัพย์สินทาง
ปัญญาใหม่ การรวบรวมอนุรักษ์ทรัพย์สินทาง

ปัญญาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์
การต่อยอดภูมิปัญญาหรือเทคโนโลยีด้วยทรัพย์สิน
ทางปัญญาที่มีอยู่ และการปกป้องสิทธิจาก
ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเสมอภาค ซึ่งทั้งหมดนี้
เป็นสิ่งที่ประเทศไทยยังอ่อนด้อยอยู่มาก
องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับในเรื่องของปัญหา
ทรัพย์สินทางปัญญาไม่ได้อยู่ที่ตัวทรัพย์สินทาง
ปัญญาเอง แต่อยู่ที่ตัวบุคคลในสังคมที่จะสามารถ
เล็งเห็นถึงความสำคัญ และโอกาสที่จะก่อให้เกิด
ประโยชน์จากภูมิปัญญาที่มีค่าเปรียบได้กับ
ทรัพย์สินเหล่านี้

การสร้างสรรคทรัพย์สินทางปัญญาใหม่
เป็นจุดกำเนิดของความได้เปรียบทางการแข่งขัน
ของประเทศ สังคมโลกมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่
ตลอดเวลา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆมีมา
ไม่ขาดสาย ประเทศไทยไม่อาจจะหยุดอยู่กับ
ฐานความรู้เดิม ภูมิปัญญาเดิม บุคคลในสังคม
จะต้องมีนิสัยของความไม่เรียนไฝรู้ ถ้าคิดอย่าง
สร้างสรรค์ ถ้าทำอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาภูมิ
ปัญญาของเราเองขึ้นมา และพัฒนาสร้างคุณค่า
เพิ่มมูลค่าให้กับทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้
การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเดิมให้เกิดเป็น
ทรัพย์สินทางปัญญาใหม่เป็นแนวทางปฏิบัติที่
ฉลาด แต่ยังขาดการปฏิบัติ นักวิจัยพัฒนาของ
ไทยโดยมากมักจะไม่ค่อยได้สืบค้นสิทธิบัตร
ก่อนลงมือทำการวิจัย จนกระทั่งได้ทำการวิจัย
เสร็จสิ้น มีผลงานแล้ว และคิดจะจดสิทธิบัตร
จึงจะมาสืบค้นสิทธิบัตรเพื่อพิสูจน์ถึงความใหม่
ของผลงานวิจัย หรือชั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้นของ
สิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น เป็นที่น่าเสียดายที่เกิด
ความซ้ำซ้อนของการทำงานวิจัย

ตั้งสำนวนที่นักวิจัยประดิษฐ์คิดค้นในประเทศที่เจริญแล้วว่า “Re-inventing the wheel” ทำให้สูญเสีย สิ้นเปลืองทรัพยากร จำเป็นต้องสร้างนิสัยของการวางแผนงานวิจัยพัฒนาอย่างรอบคอบและชาญฉลาด นิสัยของการเรียนรู้และสืบค้นอย่างถาวรถี่ และนิสัยของการประสานงานแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นระหว่างนักวิจัย นักประดิษฐ์อย่างกว้างขวาง นักวิจัยและนักประดิษฐ์ไทยเก่ง แต่ชอบที่จะขุมคิดขุมทำอยู่ลำพัง

ภูมิปัญญาดั้งเดิม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความค่า เป็นสิ่งที่คนรุ่นก่อนได้ศึกษาทดลองพิสูจน์ว่าใช้ได้ผลจริงและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยมากมักจะหลงเหลือตกทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยการบอกเล่า สอนสั่งกันมา มีอยู่มากที่ไม่ได้จดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร บ้างก็เก็บเป็นความลับ เป็นเคล็ดลับ สูญหายไปกับคนรุ่นก่อนก็มาก ที่เหลือสืบทอดมาถึงปัจจุบันบ้าง ก็ไม่มีคนเห็นถึงคุณค่า การรวบรวมอนุรักษ์ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ควรทำอย่างทันการณ์ ให้ภูมิปัญญานี้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นมรดกของคนไทยทั้งชาติ ให้สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้สูงสุด อย่าให้ต่างชาติเอาไปเป็นทรัพย์สินของตน มีอยู่หลายครั้งที่เห็นข่าวว่าต่างชาติเอาภูมิปัญญาของไทย เช่น สูตรยาสมุนไพร ไปใช้ และจดสิทธิบัตรเป็นของตน เป็นต้น นอกจากนี้การวิจัยศึกษาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านี้ โดยใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสิ่งสมควรสนับสนุน ตัวอย่างให้เห็นในประเทศไทยจีนที่ได้มีการวิจัย ประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือทางการแพทย์และยาสมุนไพรจีน ที่ผสมผสานการแพทย์สมัยใหม่เข้ากับแพทย์แผนจีน เช่น การฝังเข็ม เป็นต้น ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสากล

การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาที่เสมอภาค ยุติธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการนำภูมิ

ปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐศาสตร์ และเป็นตัวจูงใจให้นักวิจัย นักประดิษฐ์คิดค้น ได้สร้างสรรค์ผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาโดยใช้กระบวนการทางกฎหมายให้แต่จะเป็นเพียงการปกป้องสิทธิของผู้ทรงสิทธิ และผู้ประดิษฐ์คิดค้นเพื่อที่จะเป็นโอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์จากผลงานวิจัย ประดิษฐ์คิดค้นเท่านั้น แต่อาจเป็นการปกป้องภูมิปัญญาที่อุทิศในสาธารณชนจากการแสวงหาผลประโยชน์จากผลงานประดิษฐ์คิดค้นนั้นของบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงจดสิทธิบัตรกัณฑ์ชัยพัฒนาเพื่อไว้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาแก่สาธารณชน นอกจากนี้การจดสิทธิบัตรเป็นการเปิดเผยองค์ความรู้ และภูมิปัญญาให้บุคคลที่มีความสนใจสามารถเข้าถึงได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ได้ศึกษาและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีให้ก้าวหน้า และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาประเทศให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันนั้น อยู่บนพื้นฐานของความสามารถและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศ

สรุปแล้ว เรื่องของทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน มักจะเน้นในประเด็นของสิทธิใน “ทรัพย์สิน” มากกว่า แต่อาจจะลืมนึกถึงเรื่องของ “ปัญญา” ซึ่งปัญญาเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดเป็นความคิดที่ดีและสิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมที่มีคุณค่า เป็น “ทรัพย์สิน” เป็น “ทุน” ปัญญานั้น ก่อเกิดในตัวของคุณบุคคล การบริหารจัดการให้คนไทยเราได้เกิด “ปัญญา” และใช้ “ปัญญา” เป็น “ทุน” เป็นสิ่งที่ต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน